

Sankt Göran och prinsessan från Sollerön

I slutet av 1989 anordnades en utställning i Stockholms Storkyrka kring Berndt Notkes stora skulpturgrupp, Sankt Göran och draken, invigd på nyårsafton 1489. För att komplettera utställningen inlånades andra Sankt Göransskulpturer, däribland en grupp med Sankt Göran och prinsessan som ursprungligen i sin helhet smyckade Sollerö kapell. Prinsessan finns fortfarande kvar i Sollerö kyrka, medan Sankt Göransstatyn ingår i Zornsamlingarna i Mora. Zornmuseet visade under januari-mars 1990 de två skulpturerna tillsammans innan de åter skildes åt – prinsessan till sin plats på den gamla ljuskronan i Sollerö kyrka och Sankt Göran placerad på skåpet i stora rummet på Zorngården.

Skulpturgruppen daterar sig från tiden omkring 1500. Det är ett provinsiellt arbete som kanske har gjorts i trakterna kring Ovensiljan. Sankt Göran sitter uppsträckt i rustning på en häst som i sin stilisering kan uppfattas som en forntida föregångare till våra tiders dalahästar. På botenplattan finns ett litet hål som troligen utgjort fästpunkt för en numera försvunnen drake. Prinsessan som traditionsenligt skildras bedjande, är lite valhänt snidad vilket ger ett rörande intryck. Ännu finns rester kvar av den ursprungliga bemålningen.

Sankt Göranskulten växte sig stark under 1400-talet och avbildningarna av honom nådde en höjdpunkt med Berndt Notkes mästerverk i Stockholms Storkyrka. Den gruppen ses också som ett monument över slaget vid Brunkeberg 1471, där för övrigt många dalkarlar deltog och

där man gick till strid under det man sjöng Örjansvisan. Storkyrkogruppen kom att betyda mycket för Göranskulten i Sverige och långt fram i tiden utfördes bilder med Sankt Göran som motiv. Konsthistorikern, docent Jan Svanberg, som forskar kring Sankt Göran menar att det finns ett femtiotal Sankt Göransgrupper bevarade i Sverige-Finland.

Förutom i Sollerö kyrka finns i Dalarna Göransskulpturer bevarade i Silvbergs och Vika kyrkor, båda från 1470-talet. I synnerhet Vika kyrkas Sankt Göran har likheter med Solleröbilden: samma uppsträckta hållning av helgonet och samma stilisering av hästen. Att Sankt Göran var tämligen vanlig i Dalarna beror på att han var bergsmännens skyddspatron.

Sollerö kapell var uppfört under 1500-talets första fjärdedel. Det revs i slutet av 1781 och ersattes av den nuvarande stenkyrkan. Efter reformationen hade många äldre träskulpturer ställts undan om de inte förstörts och vanligen betraktades de som värdelösa. På Sollerön finns Sankt Göransbilden upptagen i ett inventarium från 1661, vilket tyder på att man satte visst värde på den.

Det är okänt hur Anders Zorn kunde förvärva skulpturen. Det bör ha skett före 1910. Det uppges att han hade möjlighet att anskaffa även prinsessan, men att han inte tyckte att hon hade samma konstnärliga värde som Göran. För Zorn hade Göransbilden stor betydelse. Zorn uppfattade Göran som ett alter ego, som en själsfrände, och det är symptomatiskt att Zorn lät pryda sitt hem med en Sankt Göransrelief, vilken också kom att bli igenkänningsmärke för den av honom skapade folkhögskolan i Mora. Zorns gravsten på Mora kyrkogård, utförd av skulptören Christian Eriksson, har smyckats med en bild av Sankt Göran stridande med draken.

Utanför staden Silene i Libyen fanns det en giftig drake som höll till i en sjö. Befolkningen hade försökt förgöra den men utan framgång. För att blidka draken gav man den varje dag två får. När fåren började ta slut beslöt man att i stället ge den en människa och genom lottdragning bestämdes vems tur det var att offras. Så småningom föll lotten på kungens enda dotter, prinsessan Elya. Den förtvivlade fadern fick åtta dagars uppskov med att skänka draken sin dotter för att kunna klaga över hennes förestående död. När tiden var ute begav sig prinsessan till sjön. På vägen mötte hon Göran. Den gråtande prinsessan berättade vart hon var på väg. Göran sade: ”Frukta icke mitt barn. I Kristi namn skall jag fräl-

Sankt Göransgruppen från Sollerön. Prinsessan möter S:t Göran — denna gång på Zornmuséet i Mora. S:t Göran tillhör Zornsamlingarna och prinsessan finns i Sollerö kyrka. Copyright: Zornsamlingarna. Foto: Lars Berglund.

sa dig.” När de kom till sjön närmade draken sig. Göran satte sig till häst, befalld sig i Guds namn och anföll draken. Med sin lans sårade han draken så att den föll till marken. På befallning av Göran lade prinsessan sin gördel kring drakens hals och ledde den som en tam hund in i staden. Invånarna förskräcktes och började fly. Men Göran sade dem att han var sänd av Herren Gud för att befria dem från drakens plågor, ”tro på Kristus och låt döpa er så skall jag döda draken”. Kungen och allt folket lät döpa sig varpå Göran med sitt svärd dödade draken.

Till Marias och Görans ära lät kungen bygga en kyrka och från altaret sprang en undergörande frisk källa. När kungen som tack ville ge Göran en stor penningssumma tog han inte emot den utan lät pengarna delas ut bland de fattiga.

Sankt Göran led så småningom martyrdöden genom halshuggning. Det skedde under de förföljelser som ägde rum under kejsar Diocletia-

nus tid, från omkring 303 och något decennium framåt. Görans martyrskap är alltjämt levande i den ortodoxa kyrkan.

Legenden om Sankt Göran upptecknades på 1200-talet av Jacobus de Voragine, en dominikanermunk som slutade som ärkebiskop i Genua. Han dog 1298 eller 1299 och blev saligförklarad 1816. Hans *Legenda aura*, *Gyllene legender*, författades 1263–1273 och är en av våra viktigaste källor till kunskap om den medeltida rika legendfloran.

Legenden om Sankt Göran och draken berättar om kampen mellan det onda och det goda. Det är en evig kamp som också kan ses som en metafor över Bibelns innehåll. Därför behöll Göranslegenden sin aktualitet långt fram i tiden, även efter reformationen.

Sankt Göran förekommer i dag i flera olika sammanhang. Han är bl a Englands nationalhelgon och skyddspatron för scout rörelsen. Likaså är han skyddspatron för Moskva. Många kyrkor är uppkallade efter honom och han finns i Stockholms stifts vapen. Den stridbare ärkebiskopen Nathan Söderblom hade en bild av Sankt Göran i sitt *Ex libris*.

Birgitta Sandström
Zornsamlingarna